УДК 368:33.012 (477)

Світлана Король (Україна)

JEL classification: G22, C42, E63

Світлана КОРОЛЬ

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра фінансів,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, Україна
E-mail: svitlana.korol@nng.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4804-7612>
<http://www.researcherid.com/rid/AAS-1978-2020>

© Світлана Король, 2020

Отримано: 23.11.2020 р.
Прорецензовано: 02.12.2020 р.
Рекомендовано до друку: 16.12.2020 р.
Опубліковано: 16.12.2020 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Дослідження поточного стану страхового ринку України базується не тільки на основі його функціонування, але й на поточній діяльності суб'єктів страхування та діагностиці основних показників їх діяльності. У вимірі сьогодення саме страхування виступає одним із стратегічних орієнтирів економічного спрямування, що здатне не тільки акумулювати фінансові ресурси, але й перетворювати їх на інвестиції. Очевидно, що така його функціональна особливість сприяє стабільному розвитку економіки, формує довіру, визначає межі страхового захисту та окреслює зацікавленість з боку іноземних інвесторів. Діагностика сучасного стану вітчизняного страхового ринку дає можливість провести аналіз його основних показників та визначити перспективні напрями розвитку з акцентом на проблемні питання, які виникають під дією змінного мінливого середовища. Зважаючи на це, значення систематизації наших знань у сфері страхування набуває особливої актуальності.

Мета статті – провести діагностику сучасного стану страхового ринку України, що дасть змогу визначити перспективи його розвитку.

Метод (методологія). У процесі дослідження використано такі методи, як логічний, що дав змогу проаналізувати наукові праці у галузі страхування; аналітичний, який був застосований з метою аналізу та оцінки основних показників страхового ринку; статистичний, який дозволив систематизувати основні дані ринку страхування у часовому діапазоні; графічний, що дав змогу інтерпретувати отримані результати у наочному вигляді.

Результати. Зроблено висновок про недосконалість сучасного стану страхового ринку в Україні, що призводить до поступового зменшення кількості усіх його учасників. Проведено діагностику основних показників діяльності страхових компаній і страхового ринку загалом. Визначено недоліки діяльності страхового ринку і виокремлено їх причини. Обґрунтовано необхідність адаптації страховиків до визначених перспективних напрямів їх діяльності. Зокрема, необхідно внести корективи у зміцнення позицій страхових компаній, інтегрування діджиталізації у їх діяльність, диверсифікування процесу надання страхових послуг, вдосконалення нормативно-правової бази тощо. Також виявлено неспроможність страхових компаній в повній мірі адаптуватися до викликів сьогодення, зокрема, що спричинені COVID-19. Встановлено, що практичні аспекти дослідження страхового ринку потребують подальшого вивчення у напрямі акомодатії страхових компаній до умов перманентних кризових явищ.

Король С. Сучасний стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 204-210.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.04.204>

Ключові слова: страхування; страховий ринок; страхувальник; страховик; страхові послуги; діагностика.

UDC 368:33.012 (477)

Svitlana Korol (Ukraine)

JEL classification: G22, C42, E63

Svitlana KOROL

*PhD in Economics, Associated Professor,
Department of Finance,
Ivano-Frankivsk National Technical University of
Oil and Gas, Ukraine*
E-mail: svitlana.korol@nung.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4804-7612>
<http://www.researcherid.com/rid/AAS-1978-2020>

© Svitalana Korol, 2020

Received: 23.11.2020

Revised: 02.12.2020

Accepted: 16.12.2020

Online publication date: 16.12.2020

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

THE CURRENT STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

ABSTRACT

Introduction. The study of the current state of the insurance market of Ukraine is based not only on the basis of its functioning, but also on the current activities of insurance entities and the diagnosis of the main indicators of their activities. In today's dimension, insurance itself is one of the strategic landmarks of the economic direction, which can not only accumulate financial resources, but also turn them into investments. It is obvious that such a functional feature contributes to the stable development of the economy, builds trust, defines the limits of insurance protection and outlines the interest of foreign investors. Diagnosis of the current state of the domestic insurance market makes it possible to analyze its main indicators and identify promising areas of development with an emphasis on problematic issues that arise under the influence of a changing environment. In view of this, the importance of systematizing our knowledge in the field of insurance becomes especially relevant.

Purpose. To diagnose the current state of the insurance market of Ukraine, which will determine the prospects for its development.

Method (methodology). The research used such methods as logical, which allowed to analyze scientific works in the field of insurance; analytical, which was used to analyze and evaluate the main indicators of the insurance market; statistical, which allowed to systematize the basic data of the insurance market in a time range; graphical, which allowed to interpret the results in a visual form.

Results. It is concluded that the current state of the insurance market in Ukraine is imperfect, which leads to a gradual decrease in the number of all its participants. The diagnostics of the main indicators of activity of insurance companies and the insurance market in general is carried out. The shortcomings of the insurance market are identified and their causes are identified. The necessity of adaptation of insurers to the certain perspective directions of their activity is substantiated. In particular, it is necessary to make adjustments to strengthen the position of insurance companies, integrate digitalization into their activities, diversify the process of providing insurance services, improve the regulatory framework and more. It also revealed the inability of insurance companies to fully adapt to today's challenges, in particular those caused by COVID-19. It is established that the practical aspects of the insurance market research need further study in the direction of accommodation of insurance companies to the conditions of permanent crisis phenomena.

Korol, S. (2020). The current state and prospects of development of the insurance market of Ukraine. *Economic analysis*, 30 (4), 204-210.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.04.204>

Keywords: insurance; insurance market; insurer; insurance services; diagnostics.

Вступ

В умовах сьогодення ринок послуг страхування є однією з найбільш необхідних частин ринкової інфраструктури, і має тісний взаємозв'язок з ринком засобів виробництва, споживчих товарів, ринком капіталу, цінних паперів, праці та робочої сили тощо.

У розвинених країнах світу страхова діяльність набула значного розвитку і має можливість надати громадянам та юридичним особам надійну охорону їхніх інтересів від страхових ризиків, які можуть призвести до несприятливих наслідків. Страховий ринок, забезпечуючи конкуренцію між страховиками, дає можливість страхувальникам обирати найбільш надійні і вигідні умови страхування як для кожного окремого страхового випадку, так і в кожній окремій ситуації.

Питання, які характеризують діяльність страхового ринку, його проблеми, майбутній розвиток та перспективи не залишають поза увагою багатьох українських науковців, серед яких: О. А. Боднар [6], Ю. В. Лой [5], М. В. Мних [2], Г. М. Пурій [7], О. А. Сич [1], Ю. В. Татаренкова [6], Р. М. Ходько [3], В. В. Хоренженко [6] та інші особистості, що внесли вагомий внесок у розвиток теорії страхового ринку та його спеціалізації.

З переходом економіки України до ринкових відносин розпочався новий етап у розвитку страхового ринку. У сучасних економічних умовах галузь страхування нашої держави протягом останніх років характеризується динамічним розвитком діяльності страхових компаній, що супроводжується зростанням їх кількості, розширенням напрямів страхової справи та значним збільшенням обсягів страхових операцій [1].

Ринки страхування в основному розміщені у великих промислових центрах, а саме у Києві, Харкові, Дніпрі, Одесі і Запоріжжі. У Західній частині невелика кількість страховиків пов'язана з відсутністю в ньому великих промислових підприємств, та дуже низькою платоспроможністю громадян [2]. Водночас більша частина компаній веде свою діяльність з питань страхування майна та страхування від нещасних випадків.

Вагомий вплив на український ринок страхових послуг чинять ринки наступних країн, а саме: Польщі, Угорщини та ЄС. Це дає змогу стверджувати, що взаємодія страхових ринків цих країн повинна сприяти розкриттю потенційних можливостей ефективної участі України у світових господарських фінансових процесах, орієнтованих на його норми та правила, які забезпечуватимуть формування відкритого страхового ринку [3].

Методологічну основу забезпечення нашого дослідження становлять основні постулати, теорії, моделі та концепції з проблематики поточного стану страхового ринку в Україні.

Зважаючи на дослідження науковців, необхідним є подальше дослідження страхового ринку у практичній площі, що дасть змогу через фінансову діагностику виокремити перспективи його розвитку.

Мета та завдання статті

Мета статті – провести діагностику сучасного стану страхового ринку України, що дасть змогу визначити перспективи його розвитку. Мета статті обумовила вирішення основних завдань, серед яких окреслити загальні орієнтири розвитку страхового ринку України і провести діагностику його поточного стану, що в кінцевому результаті дозволить визначити перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Дослідження ринку страхових послуг свідчить про те, що за період 2019 року (порівняно з аналогічним періодом 2018 року), ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на кінець 2019 року становила 233, у тому числі СК "life" – 23 компанії, СК "non-life" – 210 компаній, (станом на кінець 2018 року – 281 компанія, у тому числі СК "life" – 30 компаній, СК "non-life" – 251 компанія). Кількість страхових компаній продовжує тенденцію до зменшення, так станом на кінець 2019 порівняно з аналогічною датою 2015 року, кількість компаній зменшилася на 128 СК (або на 64,54%) (табл. 1) [4].

Таблиця 1. Кількість страхових компаній в Україні за 2015-2019 рр.

Кількість СК	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення 2019/2015	
						абсолютне, +/-	відносне, %
СК «life»	49	39	33	30	23	-26	46,94
СК «non-life»	312	271	266	251	210	-102	67,31
Усього	361	310	294	281	233	-128	64,54

Джерело: складено та розраховано на основі [4].

За результатами даних, бачимо зменшення кількості страхових компаній України за 2019 рік порівняно з аналогічним періодом 2018 року на 48 страхових компаній.

Протягом аналізованого періоду зменшилась кількість укладених договорів, крім договорів з

обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті на 28835,70 тис. одиниць (або на 26,43%). При цьому кількість укладених договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті збільшилася на 23330,10 тис. одиниць (або на 25,00%) (табл. 2).

Таблиця 2. Основні показники діяльності страхового ринку України за 2015-2019 рр.

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення 2019/2015		Темп приросту 2019/2015, %
						абсолютне, +/-	відносне, %	
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, тис. од.	109106,8	61272,8	70658,2	77495,0	80271,1	- 28835,70	73,57	-26,43
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті, тис. од.	93322,5	118198,4	114824,7	123582,5	116652,6	23330,10	125,00	25,00
Валові страхові премії, млн. грн.	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	23265,20	178,24	78,24
Валові страхові виплати, млн. грн.	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	14338,3	6237,80	177,01	77,01
Рівень валових виплат, %	27,2	25,1	24,3	26,1	27,1	-0,10	99,63	-0,37
Рівень чистих виплат, %	34,0	32,3	36,0	36,1	35,5	1,50	104,41	4,41
Сплачено на перестрахування, млн. грн.	9911,3	12668,7	18333,6	17940,7	16713,4	6802,10	168,63	68,63
Виплати, компенсовані перестраховиками, млн. грн.	1345,8	1233,2	1208,2	2459,0	2508,2	1162,40	186,37	86,37
Отримані страхові премії від перестраховальників-нерезидентів, млн. грн.	38,1	40,1	46,1	48,4	56,8	18,70	149,08	49,08
Виплати, компенсовані перестраховальникам-нерезидентам, млн. грн.	12,9	14,2	13,8	44,4	8,9	-4,00	68,99	-31,01
Обсяг сформованих страхових резервів, млн. грн.	18376,3	20936,7	22864,4	26975,6	29558,8	11182,50	160,85	60,85
Активи страховиків, млн. грн.	60729,1	56075,6	57381,0	63493,3	63866,8	3 137,70	105,17	5,17

Джерело: складено та розраховано на основі [4].

У порівнянні з 2015 роком на 23265,20 млн грн (78,24%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій. Обсяг валових страхових виплат/відшкодувань у порівнянні з 2015 роком збільшився на 6237,80 млн грн (77,01%). За даними [4] збільшилися валові страхові виплати з таких видів страхування, як: автострахування, медичне страхування, страхування вантажів та багажу; водночас, зменшилися валові страхові виплати зі страхування майна, страхування життя. Рівень валових виплат у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року збільшився на 0,1 в.п. та становив 27,1%. Рівень чистих страхових виплат станом на 31.12.2019 становив 35,5%, що більше на 1,5 в.п. у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року.

Операції вихідного перестрахування за 2019 рік збільшилися на 68,63% з 9911,3 млн грн до 16 713,4 млн. грн.; виплати, компенсовані перестраховиками збільшилися на 86,37%. Отримані страхові премії від перестраховувальників-нерезидентів також продемонстрували тенденцію до збільшення, зокрема на 18,70 млн. грн., що склало 49,08%. Водночас виплати, компенсовані перестраховувальникам-нерезидентам мали протилежну тенденцію до змін, так як їх динаміка вказує на зменшення даної величини, зокрема з 12,9 млн. грн. у 2015 році до 8,9 млн. грн. у 2019 році, тобто на 4 млн. грн. (31,01%).

Страхові резерви станом на 31.12.2019 зросли на 11182,50 млн грн (60,85%) у порівнянні з аналогічною датою 2015 року. У порівнянні з аналогічною датою 2015 року збільшилися такі показники, як загальні активи страховиків на 3137,70 млн грн (5,17%).

Діагностика ринку страхування свідчить про те, що страховий ринок має певні недоліки, які потрібно усувати з метою його адаптації до світових стандартів. Серед основних недоліків необхідно виділити:

- зниження якості виконання обов'язків страховиків перед страхувальниками;
- недосконалу систему дистрибуції страхових послуг;
- неповне виконання умов, визначених договором страхування;
- зменшення довіри страхувальників до страховиків;
- зменшення кількості покупців страхових послуг;
- зменшення кількості укладених договорів страхування, тощо.

Загалом можна виділити декілька причин, що певною мірою знижують активність на ринку страхових послуг, а саме:

- нестабільність економіки;
- недосконалість законодавчої бази;
- недостатня капіталізація страхових компаній;

- вплив значних сум страхових премій за кордон через низький рівень капіталізації страхових організацій;
- недорозвиненість інфраструктури страхового ринку та довгострокового страхування;
- недосконалість правил страхування;
- низький рівень кваліфікації кадрів страхових компаній, довіри та платоспроможності населення;
- обмеженість привабливих для страховиків інвестиційних інструментів;
- розбалансування страхового ринку;
- недостатній розвиток регіональних страхових ринків, які мають помітні територіальні диспропорції;
- тиск влади на діяльність страхових компаній;
- низький рівень страхової культури та фінансової освіченості учасників страхового ринку;
- зволікання із впровадженням обов'язкового медичного, аграрного та пенсійного страхування за участю страховиків, тощо [5-7].

Виокремлені проблеми страхового ринку України дають змогу визначити перспективи його розвитку, зокрема: удосконалення нормативно-правової бази; створення конкурентного середовища; адаптація до цифрової трансформації; вдосконалення організаційної структури ринку; створення умов для розвитку інфраструктури страхового ринку; модернізація фінансових інструментів; створення єдиного реєстру страхових агентів; врахування тенденцій і особливостей розвитку страхових ринків розвинених країн; підвищення якості страхового захисту; диверсифікація страхових послуг; сприяння розвитку страхового посередництва; надання преференції страховим компаніям із 100% вітчизняним капіталом; забезпечення страхового ринку висококваліфікованими кадрами; адаптація до нових викликів, спричинених COVID-19 [5-7].

Очевидно, що будь-яка кризова ситуація чи подія впливає на діяльність страхових компаній та повинна бути врахована ними з метою формування позитивного фінансового результату та захисту населення країни. В 2020 році вагомим чинником, що вплинув на життя всіх країн, в т. ч. України, стала пандемія COVID-19 [8].

За оцінками Міжнародної асоціації повітряного транспорту, у 2020 році авіакомпанії по всьому світу втратять більше 100 млрд дол. [8]. Щойно закордонний туризм почав нести перші збитки від пандемії, клієнти, у яких були заплановані поїздки, але не був оформлений страховий поліс, повинні були негайно придбати поліс. Згодом виявилось, що будь-яке зволікання з покупкою страхового поліса призвело до ще більших втрат.

В сучасних умовах пандемії COVID-19, для страхового ринку України створені нові умови функціонування, які як спричиняють загрози, так і надають можливості. Українськими страховими компаніями розроблені нові програми страхування, а саме: медичне страхування, яке передбачає фінансову підтримку у разі захворювання на COVID-19. З боку держави надається допомога Фонду соціального страхування через зростання рівня безробіття. Пропонуються шляхи створення спільних програм для страхування ризиків пандемії, шляхом утворення партнерства між органами державної влади та страховими компаніями [6].

За період пандемії у страхових компаній є можливість зміцнити свої позиції на ринку, інтегрувати технології у бізнес, онлайн і офлайн канали, впроваджувати технології блокчейну, штучного інтелекту та ін. [8].

Отже, як бачимо покращення стійкого зростання ринку страхових продуктів залежить від правильного впровадження та здійснення реалізації стратегії і тактики його функціонування. Основними завданнями підвищення якості сектору страхування залишаються підвищення конкурентоспроможності страховиків, їх активна діджиталізація та диверсифікація страхових послуг.

Ринку страхових послуг в Україні необхідно почерпнути світовий досвід, що уможливить адаптувати його до світових викликів сьогодення і

тим самим призведе до стабільності національної економіки.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Результати проведеного дослідження свідчать про недостатність сучасного стану страхового ринку в Україні, у зв'язку з чим відбувається поступове зменшення кількості страхових компаній і в певній мірі їх добровільний вихід з галузі. Більш глибокий аналіз, який був проведений у вигляді оцінки основних показників діяльності страхового ринку, дозволив визначити проблеми розвитку як страхових компаній, так і страхового ринку загалом. У результаті проведеного аналізу була констатована недовіра страхувальників до страховиків, недосконалість нормативно-правової бази, неповне виконання умов договору страхування, низький рівень страхової культури, розбалансування страхового ринку тощо. Проте на перспективу необхідно внести корективи у зміцнення позицій страхових компаній на вітчизняному страховому ринку, інтегрування діджиталізації у їх діяльність, диверсифікування процесу надання страхових послуг, вдосконалення нормативно-правової бази тощо. Загалом практичні аспекти страхового ринку потребують подальшого вивчення, що передбачає адаптацію страхових компаній до умов перманентних кризових явищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сич О. А. Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації: міжнар. науково-практичний семінар. К.: Львів, ЛНУ, 2017. 194с.
2. Мних М. В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика: підручник К.: Знання України, 2015.
3. Ходько Р. М. Вітчизняне страхування рухається до світових стандартів. *Галицькі контракти*. 2013.
4. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://www.nfp.gov.ua>
5. Лой Ю. В. Страховий ринок та перспективи його розвитку. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/soc_gum/Evu/2018_17-2/Loi.pdf
6. Боднар О. А., Хоренженко В. В., Татаренкова Ю. В. Функціонування страхового ринку України в умовах пандемії covid-19. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8268>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.10.67
7. Пурий Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609>. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.58
8. Спалах коронавірусної інфекції COVID-19: веб-сайт ВОЗ. URL: https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novelcoronavirus2019?gclid=CjwKCAw8MD7BRArEiwAGZsrBR3H8ynOlveXjA_jyt2o0LSQqATn4qt6HAilptCg1nbML3QIPExoCcr4QAvD_BwE.

REFERENCES

1. Sych, O. A. (2017). Strakhovyy rynok: suchasni videoklipy v umovakh hlobalizatsiyi: mizhnarod. naukovo-praktychnyy seminar. Kyiv: L'viv, LNU. [in Ukrainian].
2. Mnykh, M. V. (2015). *Strakhuvannya v Ukraini: suchasna teoriya ta praktyka*. Kyiv: Znannya Ukrainy. [in Ukrainian].
3. Khodko, R. M. (2013). *Vitchyznyane strakhuvannya rukhayet'sya do svitovykh standartiv. Halyts'ki kontrakty*. [in Ukrainian].
4. Natsional'na komisiya yaka zdiysnyuye derzhavne rehulyuvannya u sferi rynkovykh finansovykh posluh. (2020). Retrieved from: <http://www.nfp.gov.ua>. [in Ukrainian].

5. Loy, Yu. V. Strakhovyy rynek ta perspektyvy yoho rozvytku. Retrieved from: http://archive.nbuv.gov.ua/soc_gum/Evu/2018_17-2/Loi.pdf. [in Ukrainian].
6. Bodnar, O. A., Khorenzhenko, V. V., Tatarenkova, Yu. V. (2020). Funktsionuvannya strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh pandemiy Covid-19. *Efektivna ekonomika*, 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8268>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.10.67. [in Ukrainian].
7. Puriy, H. M. (2018). Strakhovyy rynek Ukrainy: suchasnyy stan ta problemy rozvytku. *Efektivna ekonomika*, 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609>. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.58.
8. Spalakh koronavirusnoyi infektsiyi COVID-19. Retrieved from: https://www.who.int/ru/emergencies/diseases/novelcoronavirus2019?gclid=CjwKCAw8MD7BRArEiwAGZsrBR3H8ynOlveXjA_Jyt2o0LSQqATn4qt6HAilptCg1nbML3QlPEyxoCcr4QAvD_BwE. [in Ukrainian].